

Diplomilõõ 473469

473469

*Prof. E. Keskla
retrospektiivne
Keskla*

24 apr. 42
87.

ARVO KALBUS

257042

Suhtetu diplomitega
27.4.42 *[Signature]*

ABIELULAHUTUSE

PÕHJUSED EESTI JA SAKSA

KEHTIVAIS ÕIGUSIS.

1-B 2669.

Lõpetanud õigusteaduskonna 29. IV 1942. a.
Kalbus, A.

S i s u k o r d.

I - Sissejuhatus.	lhk. 1
II - Eesti abielulahutuse õigus.	" 5
III - Saksa abielulahutuse õigus.	" 8
IV - Lahutusepõhjused.	" 16
1) Abielurikkumine.	" 17
2) Kuritahtlik mahajätmine.	" 18
3) Lahuselu	" 20
4) Sugu- ja sigitusvõimetus	" 22
5) Vaimuhaigus ja muud haigused	" 25
6) Kõlvatu elu ja abielukohuste rik- kumine	" 27
7) Kohtulik karistus.	" 29
8) Kokkulepe.	" 29
V - Lõppmärkmeid.	" 32

Kasustatud teoseid: Luused
Õigust ja Saksa Kehtivaid

- 1) Abieluseadus - RT nr.138-1922 a.
- 2) Tsiviilseadustiku eelnõu - 1939 a.
- 3) Bürgerliches Gesetzbuch (mit Einführungsgesetz und 21 ergänzenden Gesetzen und Verordnungen). 38 Auflage - 1938.
- 4) Dr. Otto Rudolf Bovensiepen - Die Reform des Ehescheidungsrechtes - 1936.
- 5) A.T.Kliimann - Õiguskord, 1939 a.
- 6) Leo Leesment - "Tsiviilseadustiku 1936 a. eelmitmekes nõusse puutuvaid küsimusi", ilmunud ajak. "Õigus" nr.3-1937 a.
- 7) Dr. Anton Scharnagl - Das neue deutsche Ehedel suurgesetz. 1939. Juba vanimais õigusallikais, nt. Rooma õiguses, leiame terve rida norme, mis käsitlevad abielu. Seevastu 1899. aasta koodeksis ja seadustikes ei puudu enam kusagil normid, mis ei hõlmaks seda instituti. Erikoosimus on see - kuidas, milliseist lähtepunktist, kui põhjalikult ja üksikasjalikult käsitletakse abieluküsimust.

Mis puutub abielu lõppemisse, siis piibli järgi on selle põhjustajaks u i n u l t sure. Kuid tänapäeva ühiskonnas ei saa selline seisukoht eksisteerida, eriti aga domineerida, sest nüüdisaegne ühiskond ei baseeru usulil ega rituaalsetel printsiipidel, mis olid prevaleerivad vanemal ajal. Ühes kultuuri ja tsiviilisatsiooni arenguga on tähendatud printsiibid kõrvaldatud või vähemalt jätetud, kuna asemale on astunud printsiibid, mis ei baseeru usul ega tunnetel.

Abielu lahutus ei põhjusta
Eesti ja Saksakehke
ja end. Austrias, ei ole õiguslikest ega mõnigi-
gaile teisel usulahkude liikmel võimalust abielu la-
hutada. I-Sisese juhtumuse lahutada
(Bovensiepen - lkk. 18, 21).

Praktilises elus on aga osutunud eriti täht-
saks abielu - see on tähtsaim eraõiguslik ins-
tituut inimelus, nii olevikus kui ka minevikus. Abielu
on selleks aluseks, millest tekivad ja tulenevad kõige
mitmekesisemad vahekorrad. Seepärast on ka arusaadav,
miks abielu-instituudile on pühendatud kõikidel aega-
del suurt tähelepanu. Juba vanimais õigusallikais, nt.
Rooma õiguses, leiame terve rida norme, mis käsitlevad
abielu. Seevastu tänapäeva koodekseis ja seadustikes
ei puudu enam kusagil normid, mis ei hõlmaks seda ins-
tituuti. Eriküsimus on see - kuidas, millisest lähte-
punktist, kui põhjalikult ja üksikasjalikult käsitle-
takse abieluküsimust.

Mis puutub abielu lõppemisse, siis piibli järgi
on selle põhjustajaks ainult surm. Kuid täna-
päeva ühiskonnas ei saa selline seisukoht eksisteeri-
da, eriti aga domineerida, sest nüüdisaegne ühiskond
ei baseeru usulisil ega rituaalseil printsiipidel, mis
olid prevaleerivad vanemal ajal. Ühes kultuuri ja tsi-
vilisatsiooni arenguga on tähendatud printsiibid kõr-
vale heidetud või tahaplaanile jäetud, kuna asemele
on astunud printsiibid, mis ei baseeru usul ega tun-
netel. Selliseid põhjusi, nagu teise elu muutmine,

Päriselt ei ole aga need põhimõtted siiski kadunud, sest mitmes riigis, nagu näiteks end. Poolas ja end. Austrias, ei olnud katoliiklastel ega mõningail teisel usulahkude liikmeil võimalust abielu lahutada. Nende abielu võis ainult s u r m lahutada (Bovensiepen - lhk.18,21).

Praktilises elus on aga osutunud paratamatult vajalikuks ka teine abielu lõppemise viis - abielu l a h u t u s. Tänapäeval abielulahutus on n.ü. ainu- domineeriv inimelus ja mida kõrgemale toimub üldine areng ning mida täielikumaks muutub korraldatud ühiskondlik struktuur, seda rohkem tuleb tähelepanu pühendada ja detailsemalt käsitleda ka abielulahutuse instituuti.

Juba Rooma õigus tundis abielulahutust. Vanas rooma õiguses abielulahutus oli üheks j ä r e l d u s e k s Rooma abielu mõistest, mitte aga mingi juuridiline instituut, nagu see on tänapäeval. Kuna abielu eeldas rooma õiguses a f f e c t i o m a r i t a l i s't, siis järelkult lakkab ka abielu olemast, kui kaob affectio maritalis.

R o o m a õiguses võib abielulahutust jagada kahte kategooriasse: 1) d i v o r t i u m - lahutus sünnib mõlemate poolte nõusolekul, ja 2) r e p u d i u m - ühekülgne lahutus. Repudiumi puhul hakati loetlema rida j u s t a c a u s a'sid, millistel lahutus on lubatud. Tähendatud causa'des sisaldub ka mitmeid selliseid põhjusi, nagu teise elu ohustamine,

abielurikkumine, lõdvdad elukombed jne., mis on kehtivad ka tänapäeva seadustikes. Eriti rõhutab selle Heites tänapäeval pilku tagasi perekonnaõigusele, seega ka abielule, siis näeme, et see on läbi teinud suure ja põhjaliku arengu. Vanasti perekond oli poliitiline organisatsioon, mis tugenes pereisa a u t o r i t e e d i l e ja autoritaarsele võimule kõigis suhetes. Klassilisest õigusest alates aga näeme, kuidas laguneb perekond kui poliitiline üksus, muutudes üha rohkem e e t i l i s e k s üksuseks. Ja nagu abielu ajaloolisest arengust nähtub, ollakse üha rohkem sunnitud v ä l j a s t p o o l t abielu end segama abielusse ja seda üha üksikasjalikumalt ja normima. Selleks n.n. vahelesegajaks on riik oma seadusandlusega. Iseküsimus on - kuidas seda tehakse ja millistest seisukohtadest seejuures lähtutakse.

U u e m a l a j a l on leidnud üha enam pooldamist arvamise, et selleks lähtepunktiks, mis omab suurima ja oluliseima tähtsuse abieluõiguse, ja kus seega ka abielulahutuse kujundamisel ja arendamisel, eriti mis puutub normatiivseisse toiminguisse sel alal, on m a a i l m a v a a d e.

Seda toonitab dr. Otto Rudolf B o v e n s i e p e n oma raamatus "Die Reform des Ehescheidungsrechtes", üteldes muu seas: "...Weltanschauung ... wird auch auf die Eroberung eines neuen Ehebodens von stärkstem Einfluss sein" (lhk.88).

Maailmavaate tähtsust ja mõju abielule toonitab

ka prof. E i n oma artiklis, mille ta avaldas jur. ajakirjas "Õigus", nr.5-1936 a. Eriti rõhutab selle tähtsust dr. Anton S c h a r n a g l, üteldes: "Die Frage der Zulässigkeit der Ehescheidung ist letzten Endes eine Weltanschauungsfrage" (lhk.16).

Tähendatud-vaade on ilmselt kujunemas ainu- domineerivaks. Ja õigusega, sest tänapäeval ühiskondlik elu on korraldatud riiklike organisatsioonide näol, kus ühenduses poliitilise võitlusega pääseb võidule, s.t. saavutab tegeliku võimu, üks või teine maailmavaade, mille tulemusena see vaade loomulikult asub teostama ka oma printsiipe, et neid sel teel võimalikult püsivalt säilitada. On selge, et niipalju kui on riike, v ä h e m a l t niipalju võib olla ka maailmavaateid, mis võivad domineerida, seda muidugi igaüks sel juhul vastavas riigis. Kuid tavalisem on selline juhtum, et teatav või teatavad maailmavaated laiuvad või laiutatakse ühel või teisel teel ka väljaspoole selle riigi piire, kus see on tekkinud ja kus see on valitsev.

Kuna maailmavaateid ja abielusüsteeme on väga palju, siis on käesolevas töös võimata kõiki neid ligikaudugi haarata. Järgnevalt puudutan vaid neid vaateid ja süsteeme, eriti abielulahutuse küsimusis, mis meil on kehtimas ja mis võivad meie abieluõigusele, seega ka abielulahutusele, otsustavalt mõju avaldada, sest just ühenduses tänapäeval toimuvate aktuaalsete sündmustega, mis meid kui väikerahvast

on juba endasse hõlmanud. Neid vaateid ja seisukohti käsitlen ülevaatlikult, seega vastavalt meie kehtivale abieluõigusele, tsiviilseadustiku eelnõule, Saksa BGB'le, eriti aga uuele Saksa abieluseadusele, seda just abielulahutuse osas.

Pearõhk on pandud käesolevalt Saksaa õigusele.

II - Eesti abielulahutuse õigus.

Eesti kehtiv abielulahutuse õigus on, võrreldes teiste riikide abielulahutuste õigustega, kaunis liberaaliliseltlik, Abielulahutust on võimalik igal juhul saavutada. Meil on lähtunud traditsioonest, peamiselt küll juriidilisist, kusjuures on toonitatud eriti abielupoolte ühe õiguskulust seaduse ees.

Ka tsiviilseadustiku eelnõus on lähtekohaks senine traditsionalism, mida mainib oma seletuskirjas eelnõule ka prof. Uluots, üteldes: "... eelnõu püüab säilitada, mis praegustes oludes rakendatav". Samuti ta toonitab üheõigusluse teostamise vajadust.

Käsitledes eelnõu põhimõtteid prof. Uluots toonitab oma seletuskirjas muu seas ka vabaduse põhimõtet. Ta ütleb: "... eelnõus on jäetud võrdlemisi laialdane tegevusväli asjaosalistele," ja

edasi "Vabaduspõhimõtte läbibstab kogu eelnõu ... See vabadus on kõige pealt i n d i v i i d i t õ e l i s e t a h t e võimaldamine.... Ent vabaduse põhimõtte tähendab edasi tahteavalduse vormi valiku vabadust."

Kuidas saab aga siinkohal vabadust nimetada indiviidi t õ e l i s e t a h t e võimaldamiseks?

A.T.K l i i m a n n kirjutab oma raamatus "Õigusnorm" muu seas: "Enese käitumiseks isik võib püstitada teatavaid põhimõtteid teinekord v a b a l t i s e. Neil puhkudel see isik tunneb, et ta p o l e k o h u s t a t u d sääraseist teonormest kinni pidama... käituja tajub, et tegemist on siin t e m a e n d a l o o d u d põhimõtetega ... Selliseid, enda v a b a l t a h t e l i s e e n d a j a o k s p ü s t i t a t u d käitumisenorme nimetatakse autonoomseiks individuaalseiks normeks, mida seatakse vastakuti ... sotsiaalsete normidega. Individuaalsete normide kohases käitumises isik tunneb end olevat v a b a v ä l i s e s t s u r v e s t. Sotsiaalsete normide pärases käitumises isik aga tajub s u r v e t v ä l j a s t p o o l t. Tema teab, et neil puhkudel on tegemist säärase käitumisenormiga, mis on püstitatud m i t t e t e m a e n d a , vaid kellegi teise poolt... Käitumisenormid, mis tulenevad mingilt tõeliselt või kujuteldavalt v ä l i s a u t o r i t e e d i l t, ongi... sotsiaalsed normid. Ka õigusnorm on säärane käitumisenorm, mis hoovab mingist

välisautoriteedist," (lhk.124-125).

Sellest nähtub, et ei saa juttugi olla indiviidi tõe l i s e t a h t e võimaldamisest, vabadusest, sest õigusnormid, mis puudutavad abielulahutust, on samuti antud v ä l j a s t p o o l t indiviidi ja samuti on nende kujundamisel olnud otsustavaks teguriks v ä l i s a u t o r i t e e d e põhimõte. Seega võidakse kõneleda vaid s u h t e l i s e s t vabadusest, mille raames individ võib oma tahet ainult piiratult väljendada.

Kas on aga meie kehtivas abielulahutuse õiguses, kui ka tsiviilseadustiku eelnõu koostamisel üldse p õ h i m õ t t e i d valitsenud?

Prof. U l u o t s ütleb:"Seaduse eelnõu väljatöötamisele asuti enne, kui põhimõtted kindlaks määrati" (L.Leesment-lhk.134). Kuid on selge, kui ei omata põhimõtteid, s.t. kui ei olda selgusel selle üle, mida tahta või mis suunas liikuda, siis on lihtsaim viis asuda n.n. traditsionalismi põhimõtte teele, sest sel korral ei ole vajadust õigusnorme üksikasjalikumalt fikseerima hakata, kuna seda on juba varem tehtud. Seetõttu on meie abielulahutuse õiguses ka liialt palju liberalismi, suhtelist vabadust. On pööratud vähe tähelepanu abielule, abielupooltele ei ole selgitatud ega fikseeritud nende perekondlikke, s.t. mehe-naise ülesandeid, kohustusi ega õigusi.

teet. III - Saksamaa abielulahutuse
abielu-instituudi parand õigus. abielu ja pere-
koed on riigi ja ühiskonnavevade puutumatud alus-
toed. Saksa abielulahutuse õigus, mis sisaldus
BGB's, esmajoones §§ 1564-1587, on tunnistatud keh-
tetuks arvates 1.augustist 1938 a. Selle asemel on
kehtestatud natsionaalsotsialismi uus abielulahutuse
seadus. Kui vaadelda Saksa abielulahutuse õigust, siis
näeme, et sellest väljendub teatav maailma-
vaade, seda eriti just natsionaalsotsialistlikus
uues abielulahutuse õiguses.

Kuid käsitlegem seda arengut varemast ajast!

Usulised kujutelmad ja usutõed on alati otsus-
tava mõju omanud. Katoliiklik kirik on kujundanud õpe-
tuse abielu täielikust lõpetamatusest, pidades sel-
lest kinni ka praktilises elus (Bovensiepen-lhk.75).
Abielu kujundamisele on otsustavalt mõjunud sõjad oma
järgnevat sündmustega, industrialiseerimisega ja sel-
lega seotud maaelust põgenemisega (Bovensiepen-lhk.83).
"Rahvas" lõhenes kunstlikult loodud ja säilitatud
klassidesse, kellede vastuolusid teadlikult süvendati.
Riigi autoriteet vähenes ja oli teostunud masside va-
litsus. Sellisel välisel tagapõhjal pidi olelema abi-
elu. Abielu baseerus vaimsel-usulisel alusel (Boven-
siepen-lhk.84). Ent tänapäeval tuleb eitada
kristlikke maailmavaateid. Natsionaalsotsialistliku
tahte läbimurdega on Saksamaal püstitatud uus autori-

teet. Seega on tunduvalt suurenenud väljavaated kogu abielu-instituudi parandamiseks. Sest abielu ja perekond on riigi ja ühiskonnavormide puutumatud alus- toed, väljaarvatud Nõukogude-Venes (Bovensiepen - lhk.85). "Die staatspolitische Revolution ist zwar beendet, die geistig-seelische Umschmelzung aber steht erst am Anfang... Das grosse Ringen der Werte hat seinen Anfang genommen", kirjutab Bovensiepen.

Edasi nendib dr. Bovensiepen oma raamatus, et nüüd on toimumas naise hingeline-vaimline ärkamine (lhk.86). Tänapäeval ta on töötaja, andunu oma kutsele ja kutsumusele (ülesannetele). On toimunud muutus naise senises positsioonis. "Durch die Zurückführung der Frau in die Ehe und zur Mutterschaft wird auch die Ehe unendlich stark bindende Element des Kindes durch die Wiedererweckung des gesunden Willens zum Kinde und der Sehnsucht nach dem Kinde allmählich wieder entstehen.- Der Mann steht aber trotzdem vor ganz neuen Aufgaben in der Ehe..."(Bovensiepen-lhk.87). Abielu peab olema ja seda tuleb küll ees näha. Abielu on rahvaühiskonna kandja ja samuti ka arendaja. Abielu pole aga mingi olnud, vaid tüüpiline dünaamiline ja eesmärkitaotlev nagu elu ise. On vaevalt näha abielu üht eesmärki selle peaesmärgina (Bovensiepen-lhk.89). Abielu on alati üks kasvatuse probleem (Bovensiepen-lhk.90). Abielu on esmajoonel õiguslik

s u h e (Bovensiepen-lhk.91). Tähtsaima õiguseta-
järjena tuleb lahendada abielu sõlmimise ja lõppemi-
se küsimused.

Eriti omapärasena Saksa praegusele abieluõi-
gusele olgu nenditud järgmised laused: "Das deutsche
Recht gestaltet die Ehe als eine genossenschaftliche
und zwar als Gesellschaft, jedoch mit starker Hege-
monie des Mannes. Wie schon oben angedeutet, entspricht
dies nicht der Gleichwertigkeit der Frau gegenüber
dem Manne. Die Ehe muss deshalb rechtlich zu einer
wirklichen Genossenschaft ausgestaltet werden, in der
zwar nicht beide Teile gleich behandelt, jedoch
g l e i c h g e w e r t e t werden (Bovensiepen -
lhk.93).

BGB seadusandja lähtus kolmest järgnevast
vaatepunktist:

- 1) abielu kui instituudi k a s a s t,
- 2) õ i g u s k a i t s e põhimõttest,
- 3) i n d i v i d u a a l s e s t vabadusest.

Mis puutub lahtusprobleemi, siis siin tuleb
lähtuda elu arendamise seisukohast, mis on ainuõige,
mitte aga muist vaateist. Abielu, mis on vastuolus elu
mõttega, mis põrkub eluprintsiibi vastu, mis on viljatu
ja eluvaenulik, tuleb kui ebaterve rahvakehast eralda-
da. Lõppeks ei oma tähtsust see, mis kujuneb abielust
kui instituudist, vaid oluline on see, kas ta on
r a h v a ü h i s k o n n a t e e n i s t u s e s
(Bovensiepen-lhk.94).

Abielu, mis ei ole täitnud juba esimese ülesande, nimelt tugevdada ja suurendada abielupoolte elujõudu, ei oma enam mingit mõtet. Selline abielu har- tuleb ja p e a b lahutatama (Bovensiepen-lhk.95).

Nagu eelpoolöeldust ilmneb, on natsionaal- sotsialistliku rezhiimiga tekkinud muutus arusaami- ses abielu kui instituudi mõistes ja samuti ka abi- elulahutuse mõistes. Võrreldes abielulahutust BGB's ja uues abieluseaduses, siis selgub, et BGB järgi tugenesid abielulahutuse põhjused, välja arvatud vaimuhaigus, s ü ü p õ h i m õ t t e l, s.t. lahutust võidi otsustada ja lubada a i n u l t siis, kui oli olemas ühe või mõlema abielupoole s ü ü (Scharnagl- lhk.16).

Kui tekkis päevakorda uue abieluseaduse and- mise küsimus, siis arenes rida vaidlusi süüprintsibi küsimuse ümber. Uues abieluseaduses on toodud abielu- lahutuse õigusesse uuendus ses mõttes, et uus seadus jaotab lahutusepõhjused kahte kategooriasse, nimelt lahutus s ü ü p ä r a s t ja lahutus t e i s t e l p õ h j u s t e l. Nagu samas dr. Scharnagl täiesti õieti mainib, on abielulahutuse küsimus lõppeks ikkagi m a a i l m a v a a t e l i n e küsimus. Näitena ta toob, et katoliiklik abieluõigus ei luba üldse lahutust, kuna kirik näeb abielus Jumala poolt sõlmitud lahutamata sidet, kuna aga liberalism, mis õpetab indiviidi vabadust, käsitleb abielu eraõigus-liku lepinguna, mida võidakse igal ajal lõpetada.

Saksa kehtiva abieluõiguse paremaks mõistmiseks, eriti lahutusosas, olgu siinkohal toodud väljavõtte Saksa uue abieluseaduse põhjendusest (Scharnagl-lhk.96):

"Ehe und Familie sind die Grundlagen des völkischen Gemeinschaftslebens, von deren Kraft und Gesundheit Wert und Bestand der Volksgemeinschaft abhängen.... Dadurch, dass die Ehe durch die gegenseitige Treupflicht der natürlichen Verbindung der Geschlechter Stetigkeit verleiht, wird sie zum **H o r t** des **K i n d e r r e i c h t u m s** und zur unersetzlichen Voraussetzung einer gesunden und geordneten **E r z i e h u n g** der **N a c h k o m m e n s c h a f t**. Sie fordert von jedem Gatten Rücksicht und Verständnis für den anderen und die **B e k ä m p f u n g** eigensüchtiger Regungen.... Vor allem aber entspringt aus einer glücklichen Ehe für beide Ehegatten eine Stärkung und Belebung aller Kräfte, deren sie für ein rechtes Wirken innerhalb der Volksgemeinschaft bedürfen."

Edasi toonitatakse selles põhjenduses, et liberalism näeb abielus lepingutaolist ühendust, mille eesmärgiks on individuaalsete huvide teostamine. Seevastu natsionaalsotsialistlik riik näeb abielu sõlmisel selle tähtsust Saksa rahva tervisele ja koostisele. Sellest järeldub ühelt poolt, et uus abielulahutuse õigus peab **k õ r v a l d a m a** puht **u s u l i s e d s e i s u k o h a d** abielulahutuse käimuses.

Teiselt poolt ei või aga olla reformi sihiks tuua üldist kergendust abielulahutusse individuaalse abieluarusaama seisukohast. Kui tahetakse igale abielupoolele, kes ei leia abielustema poolt oodatud täielikku isiklikku õnne, võimaldada vabandada oma abielust, siis viiakse madalamale abielu väärtus ja seediti, et ei pandaks rõhku mitte niivõrd abielulahutusega nõrgendatakse ka rahvakaaslaste (Volksgenosse) tunnet pühaks kohuseks, tema parimat oma abielust. See-
pärast võib e e s m ä r g i k s olla ainult see, et võimaldatakse ausal teel lahutada abielu, mis rahvaühiskonnale on muu-
tunud väärtusetuks ja mis ka abielu-
pooli ei suuda tagasi juhtide õigele abielulisele
kooselule.

Eelpool tähendatu on iseloomustav Saksa uuele abielulahutuse õigusele. Sellest selgub ühtlasi, et abielu pole mitte indiviidide, isikute endavaheline asi, vaid ühiskonglik probleem. Samuti määritletakse abielupoolte ülesanded ja eesmärgid, kusjuures toonitatakse abielupoolte ebaõigust, kuid ühevärtuslikkust. Ühtlasi juhitakse naine endisest rohkem tagasi kodusesse miljöösse, perekonda, et ta suudaks täita oma ülesandeid kui õige ema ühiskondlikus korras. Ühtlasi ilmneb seejuures poliitiline varjund, sest õigusnormide sisu ja eesmärk oleneb peamiselt maailmavaatest, nagu eelpool öeldud, mis pole lõppeks midagi muud, kui vaid tegelikult võimalolev ja valitsev poliitiline režiim.

Tagasitülles abielulahutuse põhjuste juure, siis vastavalt ülalmainitule oleks lahutuse juures otsustavaks teguriks esmajoones asjaolu, kas tähendatud abielu omab väärtust rahvaühiskonnale (Scharnagl-lhk.98). Sellest vaatepunktist väljudes pooldati, et ei pandaks rõhku mitte niivõrd abielulahutuse üksikute põhjuste loendusele, vaid tunnustatakse lahutatavaks iga abielu, mis oma alustes on niiraamatud (zerrüttet), et selline abielu ei oma rahvaühiskonnale enam mingit väärtust. Scheidungsgrundes. Selle kohta üteldakse aga vastavas põhjenduses (Scharnagl-lhk.98):

"Die letztgenannte, von beachtlichen Stellen empfohlene Regelung würde annehmbar sein, wenn die grosse Mehrzahl der Volksgenossen von der nationalsozialistischen Weltanschauung schon so tief durchdrungen wäre, wie dies nach einer erst fünfjährigen nationalsozialistischen Erziehungsarbeit noch nicht erwartet werden kann. Im gegenwärtigen Augenblick ergeben sich gegen diese Lösung erhebliche Bedenken... da das Führen einer glücklichen Ehe von beiden Ehegatten eine ständige Rücksichtnahme und Überwindung eigensüchtiger Regungen verlangt, kann leicht auch der, der aus selbstischen, vom gesunden Volksempfindung aus streng zu missbilligenden Gründen von seiner Ehe loskommen will, ohne nachweisbar grobe Verfehlungen zu begehen, den Zustand der Zerrüttung seines Ehelebens herbeiführen. Vor allem würde ausschliess-

lich auf dem Zerrüttungsgedanken fussendes Ehescheidungsrecht die einverständliche Scheidung fast schrankenlos ermöglichen, da ein Richter, wenn ihm beide Ehegatten übereinstimmend erklären, dass ihre Ehe zerrüttet sei, schwerlich in der Lage sein wird, eine gegenteilige Feststellung zu treffen. Deshalb geht das Gesetz davon aus, dass die Durchsetzung der nationalsozialistischen Auffassung im Ehescheidungsrecht zu Zeit nicht durch eine radikale Einführung des Zerrüttungsgedankens als einzigen Scheidungsgrundes, die zur Zeit einen Sprung ins Dunkle bedeuten würde, sondern besser durch einen Um- und Ausbau der bisherigen Scheidungsgründe durchgeführt wird."

Nagu sellest ilmneb, läbibistab niidina abielulahutust kogu aeg poliitiline-maailmavaateline tendents. Ülal tähendatud kriiteeriumi alusel on säilitatud uues abielulahutuse õiguses, nagu seni BGB's, lahutuse põhjuste loetelu printsiip. Uues seaduses tuleb aga vahet teha lahutuse põhjustis, nimelt lahutus s ü ü pärast (wegen Verschuldens) ja lahutus t e i s t e l põhjustel (aus anderen Gründen). BGB's oli aga ainuvalitsevaks s ü ü p r i n t s i i p. Kui süüdi olekut polnud, ei saanud ka abielu lahutada.

Saksa abielulahutuse õiguses on omapäraks veel lahutuspõhjuste jaotus - a b s o l u u t s e i k s ja r e l a t i i v s e i k s. Tähendatud jaotus on säilitatud ka uues abielulahutuse seaduses, kuigi

mitte päriselt senises mõttes nagu see BGB järgi oli kujundatud. BGB mõtte järgi tähendas absoluutne lahutuspõhjus seda, et lahutuse nõudjal oli absoluutne õigus lahutusele, kui oli tõestatud vastav teokoostis. Seejuures ei kuulunud kohtuniku kompetentsi uurida, kas lahutusepõhjus on enesega abielu raamuse kaasa toonud või mitte (Scharnagl-lhk.99). Relatiivsete lahutuspõhjuste korral võis abielu lahutada ainult siis, kui selle tagajärjel oli tekkinud niivõrd suur abielu raamus, et ei võidud pidada tõenäolikuks teisel abielupoolel abielu jätkata (Scharnagl-lhk.99).

Ent uue abieluseaduse põhjal ei ole juhtudel, mil lahutusepõhjuseks on süüküsimus, mingit õigust lahutuseks, kui kannatanud abielupoole suhtumisest ilmneb, et ta ole teise eksimust pidanud abielu raamavaks (Scharnagl-lhk.100). Sellest ilmneb, et absoluutsed lahutuspõhjused pole enam nii absoluutsed kui varem, s.t. et nende olemasolul pole t i n g i m a t a v a j a l i k abielu lahutada.

IV - L a h u t u s e p õ h j u s e d .

Üldjoontes on lahutuse põhjused Eesti ja Saksa kehtivais õiguses samad. Seejuures, nagu varemõeldust nähtub, on Saksa õiguses tehtud teatud liigitelu, nimelt põhjused on liigitatud kahte kategooriasse - lahutus süü tagajärjel ja lahutus teistel põhjustel. Eesti kehtivas õiguses, kui ka tsiviilseadustiku eel nõus pole sellist liigitelu, on vaid põhjuste loetelu.

Järgnevalt käsitlen üksikuid lahutusepõhjusi Eesti, eriti aga Saksa õiguses.

1) Abielurikkumine.

Eesti kehtivas õiguses võib üks abikaasa lahutust hageda, kui teine on abielu rikkunud (§21). See õigus on kehtiv 6 kuu jooksul ajast, mil hagejale sai teatavaks abielurikkumine, kuid igal juhul on see kehtiv 5 aastat, arvates abielu rikkumise ajast. Õigus lahutusele puudub, kui abielurikkumine toimus hageja nõusolekul või kui ta rikkujale oli andeks andnud. Samuti on õigus hageda lahutust, kui hageja pärast abiellu astumist teada on saanud, et teine abikaasa on enne abiellu astumist, kuid pärast nende kihlust, olnud kellegi teisega sugulises ühenduses. Tsiviilseadustiku eelnõus (§284) on see paragraaf ülevõetud muutmatult, väljaarvatud ainult see osa, kus abielulahutust võidakse hageda siis, kui teine abikaasa oli pärast kihlust, kuid enne abiellumist kellegi teisega sugulises ühenduses olnud. Jällegi samm rohkem liberalismi poole! Saksa uues abieluseaduses on samuti abielurikkumine (§47) ettenähtud, milline kuulub lahutusepõhjuste esimesse kategooriasse. Abielurikkumist peetakse absoluutseist põhjustest raskeimaks eksimuseks. Senise õiguse järgi (BGB-§1565) ei olnud õigust nõuda lahutust, kui hageja oli nõustunud abielurikkumisega või kui ta oli selles ka süüdi. Uues abieluseaduses on see lõik ses mõttes muudetud, et õigus hageda lahutust kustub siis, kui hageja oma

olekuga on abielurikkumist sihilikult võimaldanud või kergendanud.

Sellega tahetakse vältida seda, et abikaasa, kes tahab lahutada hoopis teistel põhjustel, ei saaks süüdistatavat abielupoolt sihilikult proovile panna, et seega saavutada mugavamalt lahutust teise abielupoole süü tagajärjel (Scharnagl-lhk.101). Et abielurikkumise võimaldamine või kergendamine oli sihilik - tuleb tõendada sellel, kes vaidleb kaebuse vastu, s.t. süüdistatava poolt.

Abielurikkumisel omab tähtsust abieluseaduse § 56 sisalduv säte, et ei ole õigust lahutust hageda, kui kannatanud abikaasa suhtumisest tuleneb, et ta teise eksimust pole pidanud abieluhävitavaks. See toob olulise muudatuse senisesse õigusesse. Senise õiguse järgi tuli abielu sel korral lahutada, kuigi abielu oli abielurikkumise ajal juba ammu hävitatud. Uue õiguse järgi aga ei saa abikaasa, kelle abielu oli juba tema enese süü tagajärjel täiesti hävitatud, hiljem järgnenud teise abikaasa abielurikkumist enam abieluhävitavaks pidada (Scharnagl-lhk.102).

2) Kuritahtlik maha jätmine.

Eesti kehtivas õiguses on ühel abikaasal õigus hageda lahutust, kui teine on tema kuritahtlikult maha jätnud või läinud teadmata kuhu ja ei ilmu oma perekonna juure tagasi ilma mõjuvate põh-

justeta (§22). See äraolek peab olema kestnud vähemalt üks aasta.

Edasi üteldakse selles paragraafis, et enne hagi esitamist, mitte aga enne 9 kuu möödumist äraolekust, peab mahajäetud abikaasa kohtu teel paluma äraolijat välja kutsuda, vajaduse korral ka kuulutusse läbi, et ta 3 kuu jooksul tagasi perekonna juure tuleks. Alles pärast seda võib esitada lahutusehagi.

Kui aga äraolija perekonna juure tagasi tuli, kuid uuesti teistkordselt abikaasa kuritahtlikult maha jättis või teadmata kuhu ära läks, ja kui see teistkordne äraolek on kestnud vähemalt 1 kuu, siis võidakse lahutust hageda ilma uue kutsetoimetuseta.

Lõppeks on lisandatud märkus, mida nimelt loetakse võrdseks kuritahtlikuks mahajätmisega. Need on: a) neise keeldumist mehele uude elukohta järgnest ilma mõjuva põhjusega, b) mehe keeldumist elukoha vahetamise puhul naist kaasa võtmast ilma mõjuva põhjusega, ja d) kui üks abikaasa teist sunnib lahuse elama.

Tsiviilseadustiku eelnõus on esimeseks erinevuseks see, et kuritahtlikku mahajätmist nimetatakse selles p a h a t a h t l i k u k s mahajätmiseks. Edasi on lühendatud tähtaega, millal võib esitada kohtu teel kutse äraolija tagasikutsumiseks. Seda võidakse esitada pärast 6 kuu möödumist, Samuti on tehtud muudatus teistkordse äramineku tähtajas, nimelt kui teistkordne äraolek on kestnud vähemalt 3 kuud, siis võidakse esitada lahutushagi. Suurimaks vormiliseks erinevuseks on asjaolu, et tähendatud

paragraaf on tsiviilseadustiku eelnõus jaotatud 3-ks paragraafiks, nimelt §§ 285-287. See on igal juhul tervitatav, sest sellega võidetakse selguse näol.

Saksa õiguses pole erilist sätet mahajätmise või äraoleku kohta, vaid selles on üldiselt ühe paragraafi (§55) all haaratud mahajätmine ja lahuselu, õigemini küll lahuselu, sest Saksa õiguses ei tehta sellist spetsiifilist vahet mahajätmise ja lahuselu vahel, nagu meie õiguses. Seepärast käsitlen seda paragraafi järgmise punkti all.

3) L a h u s e l u .

Meie kehtivas õiguses üteldakse, et kui abikaasad on k o k k u l e p p i m a t u s e t õ t t u vahetpidamata vähemalt 2 aastat lahus elanud, siis võib hageda lahutust (§23).

Samuti võidakse lahutust hageda, kui abikaasad neist olenemata põhjusil on sunnitud lahus elama vähemalt 3 aastat (§24). Mõlemal juhul on kummagil abikaasal õigus esitada lahutushagi.

Tsiviilseadustiku eelnõus on säilitatud seni-
sed sätted lahuselu kohta (§§ 288 ja 289). On tehtud
vaid mõningaid täpsustusi, seda just § 288-s. Selles
üteldakse, et lahutust võidakse hageda kui abielupoo-
l e d v a s t a s t i k u s e k o k k u l e p p i m a t u s e t õ t t u
vähemalt 2 aastat vahetpidamata m õ l e m a t a h-
t e l on e/lanud lahus. Seega ei saa selle sätte
kohaselt lahutust hageda, kui puudub v a s t a s t i-

kui ne kokkuleppimatus ja kui lahuselu ei toimu
mõlema tahtel, vaid ühe poole tahtel.
tähendatud säte sellisel kujul ja sõnastuses, nagu
see on tsiviilseadustiku eelnõus, kaotab palju oma
tähtsusest ses mõttes, et kui pole täidetud tingimu-
sed, nimelt vastastikune kokkuleppima-
tus ja lahuselu mõlema tahtel, siis ei
saa seda sätet kohaldada, vaid tuleb kasustamisele
paragraaf 289. Võrreldes ~~kehtiva~~ õigusega on tsi-
viilseadustiku eelnõus seda sätet kitsendavalt kor-
mitud. ~~ei süü pärast (wegen Verschuldens) on ainult~~
~~kannata~~ Saksa õiguses käsitleb seda normi § 55. See
norm kuulub lahutus põhjuste teise kategooriasse, ni-
melt "lahutus teisel põhjustel". Lahutus ilma süüta
oli BGB järgi võimalik ainult vaimuhaiguse korral.
Uus abieluseadus võimaldab aga senisest suuremal li-
määral lahutust ilma süüta, sest lahutuseküsimeses
pole enam otsustav mitte ainult abikaasade indivi-
duaalhuvid, vaid nüüd on esikohal abielu väärt-
tus ~~garahva ühiskonnale~~ (Schaf-
nagl - lhk.110). ~~pole kõlblat õigustatud."~~

Selle normi esimeses lõikes üteldakse, et kui
abikaasade kodune ühisus-kooselu (Gemeinschaft) on
3 aasta kestel lõpetatud ja kui ei ole loota abielu
olemusele vastava kooselu uuesti jaluleseadmist abi-
elulise suhete sügavalt haarava parandamata raamuse-
tagajärjel, siis võib kumbki abikaasa lahutust hageda.
~~tahtlik~~ Siin on tähtsam kui koduse kooselu lõppemise

fakt teine moment, nimelt abielu parandamatu raa-
m a t u r a a m u s e moment (Scharnagl-lhk.121).
Siinkohal tuleb kohtunikul eriti tõsiselt uurida,
kas on tõesti võimatu abielu uuesti oma endistesse
rööpmeisse tagasi juhtida.

Kuna siin on tegemist n.n. objektiivse raamusega, siis ei ole tingimata nõuetav, kas on olemas süüd ja kelle poolel. Kuid süüküsimustest saab vältida otsustamisel, kas on olemas parandamatu raamus. Uus abieluseadus, nagu BGB'gi, asub seisukohal, et lahutusel süü pärast (wegen Verschuldens) on ainult kannatanud abielupoolel õigus lahutust hageda.

Sama normi kohaselt, nimelt teises lõikes, on aga teisel abikaasal õigus tõsta vaie t, kui süüdlane pool on esitanud lahutushagi, nimelt: "Kui abikaasa, kes soovib lahutust, on osaliselt või täielikult süüdi raamuses, siis võib teine abikaasa lahutusele vastu vaielda. Vaie tuleb aga jätta tähelepanemata, kui abielu säilitamine selle olemuse õigel hinnangul (Würdigung) ja mõlema abikaasa üldise suhtumise tagajärjel pole kõlblat õigustatud."

Seega seadus ei omista vaiudele absoluutset mõju. Seega seadus ei omista vaiudele absoluutset mõju. Seega seadus ei omista vaiudele absoluutset mõju.

4) S u g u - j a l s i g i t u s v ö i m e t u s .

Meie kehtivas õiguses üteldakse, et õigus lahutust hageda on abikaasal juhul, kui teine abikaasa tahtlikult, vastu nõudja tahtmist takistab sigitamist,

ja kui teine abikaasa on täiesti sugu- ja sigitusvõimetu, väljaarvatud rauganõtruse tõttu (§ 25).

Tsiiviilseadustiku eelnõus on tehtud jällegi täpsustamist, nimelt lahutust võib hageda ka siis, kui teine abikaasa takistab meelelega lapsesünnitamist. Samuti on täiendatud teist lõiku, kus üteldakse, et suguühtimis- ja sigitusvõimetus peab oleme tekkinud enne abiellumist. (§290).

Seega võib ka abort lahutusepõhjuseks olla, kui see on tehtud meelega ja vastu teise tahtmist, nagu ilmneb eelnõust. Kui suguühtimis- ja sigitusvõimetus on tekkinud pärast abiellumist, s.t. abielu kestel, siis eelnõu järgi lahutust nõuda ei saa, kehtiva õiguse järgi aga küll.

Ka Saksa õiguses on ülaltähendatud põhjused loetletud, kuid selles on tehtud jaotus ses mõttes, et sigituse takistamine on viidud põhjuste alla, millega olemasolul lahutus toimub süü tõttu (wegen Verschuldens), kuna suguühtimis- ja sigitusvõimetus on seatud põhjuste alla, mil lahutus toimub n.n. "teistel põhjustel".

Esmalt sigituse takistamisest. Vastav norm on uues seaduses ette nähtud § 48-s. Sedamööda võib üks abikaasa lahutust hageda, kui teine ilma olulise põhjuseta järjekindlalt keeldub järglasi sigitamast või sünnitamast, või kui tema tarvitab või laseb tarvitada seadusevastaseid abinõusid sünni takistamiseks.

Siin on silmas peetud seda, et abielu esmajoones

omab eesmärgiks rahva säilitamise ja rahvaarvu suurendamise. Võrreldes BGB'ga on see norm ühtlasi uueks absoluutseks lahutus põhjuseks. BGB ei sisaldanud sigituse takistamist iseseisva lahutus põhjusena, vaid § 1568 järgi see võis olla põhjuseks juhul, kui selle tulemuseks oli abieluliste suhete raske raamus. Uues seaduses on erilist rõhku pandud just p i d e v a l e keeldumisele ja teiseks kui keeldumine toimub i l m a o l u l i s e p õ h j u s e t a.

Mis puutub suguühtimis- ja sigitusvõimetusse, siis uues Saksa seaduses lähtutakse abielu tähtsaimast ülesandest, nimelt laste sünnitamisest. Sellega tahetakse kõigil suguühtimis- ja sigitusvõimelisil abikaasadel võimaldada lahutust saada, muidugi juhul, kui ta on võimeline uues abielus lapsi saama (Scharnagl - lhk.115).

Vastavas sättes (§ 53) üteldakse, et lahutust võidakse hageda vaid siis, kui teine pärast abielu sõlmimist on e n n e a e g s e l t jäänud suguühtimis- ja sigitusvõimetuks. Siinjuures ollakse seisukohal, et normaalne suguühtimis- ja sigitusvõimetus tekib mehel 60-dal eluaastal ja naisel 45-dal eluaastal (Scharnagl-lhk.116). Edasi peab suguühtimis- ja sigitusvõimetus olema k e s t e v. Ühtlasi on tentud aga kitsendus, et kui abikaasadel on abielust terveid järglasi või kui nad on adopteerinud terve lapse, siis ei saa lahutust nõuda. Edasine kitsendus lisab, et kes on suguühtimis- ja sigitus-

võimetu, sel ei ole õigust lahutust hageda. Sama õigus puudub ka abikaasal, kes tervislikel põhjustel ei tohiks uut abielu sõlmida või kellele tervishoiuamet peab seda ebasoovitavaks.

Eriti ülalmainitud sättes sisaldub selgel kujul Saksa uue abieluseaduse põhitoon, nimelt peardõhk pannakse laste sünnitamisele ja kasvatamisele.

5) Vaimuhaigus ja muud

haigused.

Eesti kehtiva õiguse järgi võidakse lahutust hageda, kui teine abielu ajal on jäänud parandamata vaimuhaigeks, mis on kestnud vähemal 1 aasta, või kui ta põeb langetõbe. Ka nakkava suguhaiguse, pidalitõve või mõne äärmiselt vastiku tõve korral võib teine lahutust hageda (§ 26).

Tsiviilseadustiku eelnõus on samuti säilitatud eelpool mainitud põhjused. Raskuspunkt lasub sellel, et tõved peavad olema parandamatud, millega toonitatakse kaudselt, et tõbi, kui ta pole parandamata, pole iseenesest veel lahutuspõhjuseks.

Saksa õiguses on need põhjused loetletud jällegi kahes paragraafis. § 51 järgi võidakse vaimuhaiguse korral lahutust hageda juhul, kui vaimuhaigus on saavutanud sellise staadiumi, et abikaasade vaheline vaimne tasapind (geistige Gemeinschaft) on nende vahel kadunud ja pole loota selle ennistamist. Sama säte sisaldus ka BGB's § 1569. Nii vaimuhaigus, kui ka muud haigused kuuluvad lahutuspõhjuste teise kategooriasse.

BGB's oli lisandatud veel klausel, et vaimuhaigus pidi abielu kestel vähemalt 3 aastat kestnud olema. Uues seaduses on aga see välja jäetud.

Edasi on Saksa õiguses § 52-s üteldud, et lahtust võidakse hageda, kui teine kannatab raske nakkava või vastikust äratava haiguse all ja kui selle parandamist või nakkusohu kõrvaldamist ei ole loota lähemas tulevikus.

Nagu ülaltoodust näeme, on Saksa õiguses kriteeriumiks jällegi seisukoht, et tähendatud haigused on lahutusepõhjuseks vaid siis, kui need on kestvad ja kui tõenäoliktult on karta järelkasvu ohustamist (Scharnagl-lhk.114).

Käesoleva punkti alla võib viia ka § 50, mis kõneleb lahutus põhjusist "vaimsel segadusel (Störung)" lasuv suhtumine. Sellist sätet ei tunne Eesti õigus. Selle alla kuulub muu seas ka hüsteeria, mille pideval ilmlemisel õige abieluline kooselu muutub pikapeale täiassa võimatuks (Scharnagl-lhk.110).

Vastavas sättes üteldakse: "Ein Ehegatte kann Scheidung begehren, wenn die Ehe infolge eines Verhaltens des anderen Gatten, das nicht als Eheverfehlung betrachtet werden kann, weil es auf einer geistigen Störung beruht, so tief zerrüttet ist, dass die Wiederherstellung einer dem Wesen der Ehe entsprechenden Lebensgemeinschaft nicht erwartet werden kann."

Selle sätte mõtte kohaselt mõistetakse "vaimse segaduse (geistige Störung)" all vaimuhaigust väikse-

mal määral (Scharnagl - lhk.110). Kui ilmneb mingi tähendatud põhjus, siis ei moodusta segadus või häire (Störung) kui niisuguse lahutuspõhjuse, vaid sellest tulenev vastava abikaasa s u h t u m i n e ja sellest tekitatud abielu r a a m u s. (Scharnagl-lhk.111)

kehtivas õiguses kui ka tsiviilseadustiku eelnõus, siis

on see 6) Kõlvatu elu ja abielu - mis jätab jälgi või kohuste rikkumine.

Meie kehtiva õiguse järgi on lahutuse põhjuseks ka liigjoomine, pillamine, kiimalus - üleüldse kõlvatu elu, või loomuvastased pahed (§ 27). Edasi on õigus lahutusele, kui teine abikaasa kavatses temalt elu võtta või tervist rikkuda, kohtleb teda julmalt, tahtlikult jätab täitmata või jätab väga hooletusse oma kohustused perekonna ülalpidamiseks või tema eest hoolitsemiseks, teotab tema au ja katsub temalt vabadust võtta. Hagi õigus kustub 6 kuu pärast, arvates päevast, mil põhjus nõudjale teatavaks sai, kuid igal juhul 5 aasta möödudes pärast lahutuspõhjuse tekkimist. Andeksandmine võtab õiguse lahutust nõuda.

Tsiviilseadustiku eelnõus on need põhjused redigeeritud üldisemalt ja samuti on need sätitud ühe paragraafi alla. Vastavas § 292 üteldakse, et lahutust võidakse hageda, kui teine abikaasa abielukohuste raske rikkumisega või autu või kõlvatu eluviisiga sedavõrd rüvetab abielulist vahekorda, et ei või eeldada abielulise kooselu edasikestust.

Abielukohuste raskeks rikkumiseks loetakse ka julma kohtlemist.

Tsiviilseadustiku eelnõu järgi on jäetud kohtunikule suurem võimalus otsustada oma s u v a järgi lahutusküsimust, kuna kehtivas õiguses on see üksikasjalikumalt fikseeritud.

Mis puutub julma kohtlemisse, mis sisaldub nii kehtivas õiguses kui ka tsiviilseadustiku eelnõus, siis on seejuures oluline, et kohtlemine oleks selline, mis jätab jälgi või märke, kas armide, plekkide või muul näol, või siis jällegi peab olema tõendajaid julma kohtlemise kohta.

Saksa õiguses on käsitletud neid mitme suguseid põhjusi § 49-s lahutus põhjuste esimeses kategoorias "teiste abielu eksimuste" all. Sedamööda võidakse lahutust hageda, kui teine abikaasa on abielu tema süü läbi nii sügavasti rammanud, et ei ole enam loota oma olemusele vastava kooselu taastamist. Seejuures ei kõrvaldata täielikult individuaalne moment (Scharnagl- l h k . l o 9). Kuid mõõduandvaks on siiski küsimus, kas on loota r a h v a ü h i s k o n n a l e v ä ä r t u s - l i k u k o o s e l u taastamist.

Edasi käsitleb sama sätte vastastikust süüküsimust: "Wer selbst eine Verfehlung begangen hat, kann die Scheidung nicht gegehren, wenn nach der Art seiner Verfehlung, insbesondere wegen des Zusammenhanges der Verfehlung des anderen Ehegatten mit seinem eigenen Verschulden, sein Scheidungsbegehren bei richtiger Würdigung des Wesens der Ehe s i t t l i c h nicht gerechtfertigt ist".

7) Kohtulik karistus.

Eesti kehtiva õiguse järgi võib abikaasa hageda lahutust, kui teine on kohtu poolt mõistetud kinnipidamisele vangimajas või parandusmajas, või muude, veel raskemate karistuste kandmisele, samuti ka kinnipidamisele varguse, kelmuse, võõra vara omastamise ehk raiskamise eest (§ 29).

Tsiviilseadustiku eelnõus (§ 293) on see säte täpsustamist leidnud, kusjuures on toonitatud, et karistus peab olema vangimaja ü l e ü h e a a s t a. Samuti on lisandatud, et hagiõigus kustub 6 kuu jooksul arvates päevast, mil jõustunud kohtuotsus hagejale teatavaks sai, igal juhul aga 5 aasta möödumisega arva- tes kohtuotsuse jõustumisest. Ka andestamine võtab õiguse hageda abielu lahutust.

Olgu tähendatud, et kehtivas õiguses pole fikseeritud mingit karistuse a j a l i s t m ä ä r a.

Saksa õiguses pole sellist normi lahutuspõh- jusena ettenähtud. Seega kohtulik karistus ei saa Saksa õiguse järgi abielulahutuse põhjuseks olla.

8) Kokkulepe.

Lõppeks meie kehtiv õigus näeb ette ka abielu- lahutuse vastastikusel kokkuleppel, nimelt: "Abielu lahutatakse, kui mõlemad abikaasad seda ühiselt ja vankumatult soovivad (§ 30)". Täpselt samas sõnastu- ses on see säilitatud ka tsiviilseadustiku eelnõus (§ 294).

Nagu eelpool tähendatud sätte sisust ilmneb, on kokkuleppel lahutus võimalik ainult siis, kui mõlemad abikaasad lepivad selles vastastikkokku. Ühepoolset ei saa kokkuleppe teel lahutada.

Abielulahutus kokkuleppel on norm, mis on üldiselt vähe kehtimas riikide õiguses. Teiste seas puudub see norm ka Saksa abieluõiguses. Seda normi võiks pidada üldiselt kõige iseloomustavamaks meie abieluõigusele ses mõttes, et see annab meie abieluõigusele üldilme, nimelt et meie abieluõigus lähtub individuaalseist huvidest, kuna Saksa õigus seevastu lähtub peamiselt ühiskonna huvidest.

Nagu prof. Uluots oma seletuskirjas tsiviilseadustiku eelnõu juure toonitab, leiti ka eelnõu koostamisel paremaks lahutus kokkuleppe järgi endiselt püsima jätta. Jõuti otsusele, et selle poolt olevad väited kaaluvad üle vastuväited.

Saksa õiguses on kokkuleppe väljajätmine lahutus põhjuste seast kahtlemata tingitud maailmavaatelistest seisukohast, mille järgi ühiskonnal on öelda otsustav sõna abielu kohta. Kui abielu võidakse lahutada kokkuleppe põhjal, siis võib kergesti tekkida hädaoht, et abielu kujuneb igasugust tujude ja meeleolude ja isegi lahkarvamiste mängupalliks (Bovensiepen-lhk.109). Sellega kaob täielikult kestuse, püsivuse ja rahu moment abielus. Samuti tekib kergemeelseid vastutamata abielusid. Abielu tuleb aga kui ülesannet ja

koostust võtta. Nagu toonitatud tahetakse abielu sõlmimisel tugevdada just vastutustunnet ja abielust arusaamist, et abielu lahutused kujuneksid seega suurteks eranditeks (Bovensiepen - lhk.109). Ühtlasi on ka varem toonitatud, et juba sõlmitud abielu juurdub rahvaühiskonna korda ja ellu, mispärast abielu tuleb alista da rahvaühiskonna eluseadusile, mitte aga otsustusele oma vaba suva järgi (Bovensiepen - lhk.110).

Lõppeks on Saksa õiguses omapäraks norm, mis sisaldub uues abieluseaduses § 54-s, milles määratakse: "In den Fällen §§ 50-53 darf die Ehe nicht geschieden werden, wenn das Scheidungsbegehren sittlich nicht gerechtfertigt ist. Dies ist in der Regel dann anzunehmen, wenn die Auflösung der Ehe den anderen Ehegatten aussergewöhnlich hart treffen würde. Ob dies der Fall ist, richtet sich nach den Umständen, namentlich auch nach der Dauer der Ehe, dem Lebensalter der Ehegatten und dem Anlass der Erkrankung oder der Unfruchtbarkeit."

Vastavas põhjenduses (Bovensiepen-lhk.118) nimetatud sätte kohta üteldakse: "On mõeldavad juhtumid, mil truuduse kõrgem kõlbluskäsk õigustab nõuet, et üks abikaasa peaks kinni abielust ka siis, kui on olemas §§ 50-53 (haigused ja sigimatus) tähendatud lahutus põhjused. Siinjuures võivad kõige mitmekesise-

mad asjaolud omada tähtsust, näiteks abielu pikk kestus jne. Samal ajal võivad otsustavad olla ka asjaolud, millistel on lahutus põhjus tekkinud, näiteks isamaa kaitsmisel abielumees on jäänud haavata saamise tagajärjel sigitusvõimetuks. Kõikide selliste juhtumite korral jätab § 54 kohtuniku tervele otsusele kõige avarama mänguvälja."

Selline säte puudub Eesti õiguses.

V - L õ p p m ä r k m e i d .

Kõigest eelpoolöeldust ilmneb, et Saksa õiguses on abielulahutuse juures tähtsaimaks küsimuseks **s ü ü k ü s i m u s**, mis peab olema tinginud **a b i e l u r a a m u s e**. Seevastu Eesti õiguses pole see tingimata vajalik, sest lahutada võibakse ka ilma süüdlas määrata. Ent Saksa õiguses ei ole leidnud täpsustamist sõna "abielu raamus (Zerrüttung)". Seda on hakatud tõlgendama ses mõttes, et see tähendab abieluliste suhete põhialuste hävitamist ja purustamist (Bovensiepen - lhk.59). Mõlema abikaasa vahel peab olema tekkinud täielik võõrdumine. Vähemalt **ü k s** abikaasa peab **t u n d m a**, et abielu on raamatud.

Kuna Saksa õiguses on süüküsimus tähtsaim, siis vastavalt sellele nurjub iga abielulahutuse hagi, kui ei ole olemas süüd. Väljaspool seda piiri **p o l e** võimalust hageda lahutust (Bovensiepen-lhk.9). Seadusandja on süüprintsipi nii otsustavalt läbi viinud, et absoluutsete lahutus põhjuste korral ta on täieli-

ja kasvatamiseks vajadusel, allerg
kult kõrvaldanud objektiivse mõõdupuu, nimelt abielu
tegeliku raamuse ja lõppemise, Luisendades abielu
raamust lihtsalt sügavalemineva süüga. Ka relatiiv-
sete lahutus põhjuste korral haihtub see objektiivne
mõõdupuu, olles täielikult varjutatud süü subjektiiv-
sest mõõdupuust, mille kohaselt iga laostatud abielu,
mis ei ole süü läbi purunenud, peab jääma lahutama-
tuks (Bovensiepen - lhk.9).

Tehes kokkuvõtte Eesti ja Saksa abielulahutuse
õigusist, siis võib nende vahel tõmmata mõningaid
võrdlusjooni märkides ühtlasi ära nende iseloomusta-
vamaid ja olulisemaid punkte, mis oleksid järgmised:

1) Saksa abielulahutuse õigust mõjustab m a a
i l m a v a a d e ja sellest tingitud põhimõtted, ku-
na Eesti õiguses p u u d u b see ilmselt.

2) Saksa abielulahutuse õigus osutab tendentsi
selle k i t s e n d u s e poole, kuna Eesti õiguses
on põhimõtete puudumise tõttu valitsemas laialdane
l i b e r a l i s m.

3) Saksa abielulahutuse õiguses toonitatakse
ü h i s k o n d l i k k u m o m e n t i, s.t. abi-
elulahutusel lähtutakse sellest, kas nimetatud abi-
elu omab väärtust ühiskonnale, seevastu Eesti õigu-
ses on aga ülekaalus i n d i v i d u a a l n e m o-
ment, s.t. abikaasade isiklik huvi.

4) Saksa õiguses on leidnud erilist rõhuta-
mist perekonna üks tähtsamaid ülesandeid, nimelt
j ä r e l k a s v u (laste) s ü n n i t a m i s e

ja kasvatamise vajadus, millega rõhutatakse eriti naise ülesandeid ja kohustust, taotelles seega naist senisest rohkemal määral tagasi viia kodu miljöösse ja temale looduse poolt ettenähtud ülesannete teostamisele.

Eesti õiguses ka h j u k s p u u d u b selline põhimõte. Jääb isegi mulje, et normide avaldamisel ilmneb nende sõnastuses tendents, mis mõjustab ja soodustab naist kodusest miljööst, järelkasvu soetamisest, eemalduma.

5) Saksa õiguses on kehtimas e b a v õ r d - s u s mehe ja naise positsioonis, küll aga ü h e - v ä ä r t u s l i k k u s. See on tingitud kummagi erinevaist spetsiifilisist ülesandeist.

Eesti õigus taotleb peagu täielikku ü h e - t a o l i s u s t, mida on püütud eriti toonitada.

6) Lõppeks Saksa õigus vaatleb abielu kui k o h u s t u s t või ü l e s a n n e t, mida tuleb täita, mis omakorda on tingitud kehtivast maailma-vaatest.

Seevastu Eesti õiguses p u u d u b sellise momendi eriline mentimine, kuna esiplaanil on individuaalsed huvid, mis pärast abielu osutab meil liigselt tendentsi kui mingile naudingule, vaheldusele või meelelahutusele - ühesõnaga on liigselt jäetud isikute endivaheliseks küsimuseks, mis loomulikult on tingitud laialdasest liberalismist. Seepärast on olemas hädasoht, et abiellumisel võidakse talitada liigselt tujude järgi.

On selge, et meie abielulahutuse õigus v a -
j a b r e f o r m i m i s t, kusjuures tuleks seni-
s e s t r o h k e m r õ h u t a d a ü h i s k o n d l i k k u m o m e n t i, m i t t e
a g a e e m a l d a d e s i n d i v i d u a a l s e m o m e n d i, v a i d n e i d p i g e -
m i n i t a s a k a a l u s t a d e s, s e s t a b i e l u o n
s i i s k i s u u r e l m ä ä r a l k a i n d i v i d u a a l n e a s i.

Siinkohal tahan mainida ka põhimõtet, mis kin-
n i t a b k a u d s e l t s e i s u k o h t a, e t i g a l r a h v a l o l g u o m a
õ i g u s, j a m i d a v ä l j e n d a s ü k s S a k s a m a a j u h t i v a i d r i i g i -
m e h i s õ n a d e s - " r a h v u s s o t s i a l i s m p o l e m i n g i e k s p o r t -
k a u p." S e l l i n e p õ h i m õ t e v ä ä r i b h i n d a m i s t, s e s t o n s e l -
g e, e t t e a t u d m a a i l m a v a a d e p e a b l e i d m a k a m i n g i t v ä l -
j e n d u s v o r m i. J a s e l l e k s o n t a v a l i s e l t n o r m i d. S e e p ä r a s t
t u l e b a b i e l u l a h u t u s e õ i g u s e r e f o r m i m i s e l r e t s i p e e r i d a
s e d a, m i s o n p a r e m m e i e s e n i s e s t õ i g u s e s t, k o h a l d a d e s
u u e d n o r m i d v a s t a v a l t m e i e r a h v a o m a d u s -
t e l e, o m a p ä r a l e j a m a a i l m a v a a -
t e l e.

". . ." . . . . . 1942 a.

